

*Herstel van de kerkuil
populatie laat nog op
zich wachten.
Foto: Johan Drop.*

BROEDSEIZOEN KERKUIL 2022

Het broedseizoen 2022 had eigenlijk in het teken moeten staan van het herstel van de broedpopulatie na het teleurstellende seizoen 2021. Echter het korte februariwintertje van dat jaar heeft ook een zware wissel getrokken op het broedseizoen 2022. Daarbij opgeteld het slechte muizenjaar, maakte dat de resultaten zelfs nog slechter waren dan het jaar ervoor. Het zijn de natuurlijke processen waar vooral de kerkuilen gevoelig voor zijn. Het seizoen werd afgesloten met slechts 28 broedsels in ons werkgebied.

Het weer in 2022

Winterweer was alleen in december te vinden. Op 10 december werd in Twente de eerste lokaal matige vorst genoteerd met hoogste minimumtemperatuur deze winter van min 7 graden op 22 december. Voor de kerkuilen was de grootste uitdaging deze winter niet de kou of sneeuw maar veel meer de vaak nadrukkelijk aanwezige wind en meerdere stormen. Bovendien was februari een kletsnatte maand met in Twente rond de 150 mm regen tegen 60 mm normaal. Moeilijke omstandigheden derhalve om muizen te vangen, maar ook de muizenpopulatie heeft het dan moeilijk. Mogelijk zijn veel muizenholletjes ondergelopen door de grote hoeveelheden regen.

De lente van 2022 was met een gemiddelde temperatuur van 10,2 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C aan de zachte kant. Vanaf 30 maart werd er met een noordoostenwind koude lucht aangevoerd. Op de laatste dag van maart en de eerste dag van april passeerde een storing met in Twente enige

tijd sneeuw bij temperaturen rond of iets onder nul. Het koele en ook natte weer zette in de eerste dagen van april door, maar na de eerste decade werd het droog en zonnig bij temperaturen rond of iets boven normaal. April en mei waren droge maanden waarbij vrijwel alle neerslag viel aan het begin van april en op enkele dagen in de tweede helft van mei waardoor het neerslag tekort dat voorjaar al behoorlijk was opgelopen.

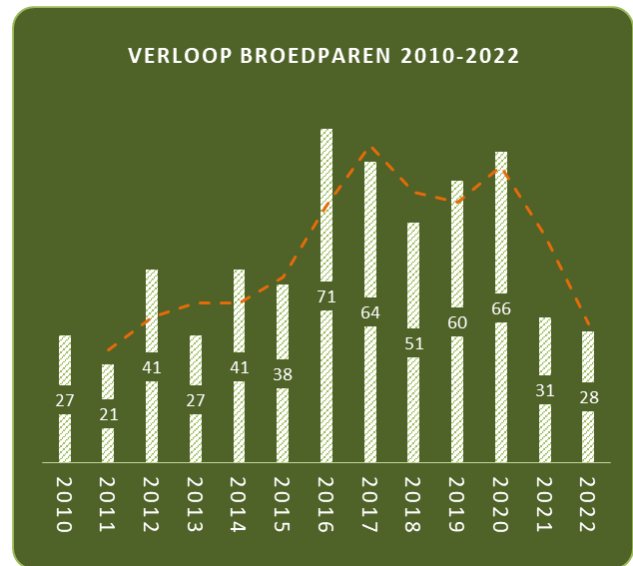
De zomer van 2022 was zeer warm, extreem zonnig en zeer droog. Met een gemiddelde temperatuur van 18,6 °C tegen 17,5 °C normaal was het de op twee na warmste zomer sinds 1901. De hoogste temperatuur van deze zomer in Twente werd met ruim 37 °C gemeten op 19 juli. Met landelijk gemiddeld 135 mm neerslag tegen normaal 224 mm was de zomer zeer droog. Eind augustus steeg het neerslagtekort in Twente tot ruim boven de 300mm. Omdat het ook in de herfst niet wilde regenen bedroeg het neerslagtekort in november nog steeds 300 millimeter en dat is extreem hoog.

Broedseizoen 2022

Het broedseizoen 2022 was net als het jaar ervoor een uitzonderlijk jaar voor de uilen, en zoals ook in 2021 niet in de positieve zin. Reeds vroeg in het voorjaar bij de controles van de bosuilkasten en de eerste controles van steenuilkasten was het al duidelijk dat het een tegenvallend broedseizoen zou worden. Vooral bij de bosuil zijn veel kasten leeg gebleven waarbij in de bezette kasten nauwelijks muizen werden aangetroffen en het aandeel alternatieve prooien een stuk groter was dan gebruikelijk.

Muizen schaarste

De oorzaak moet gezocht worden in een lage muizenstand. In de herfst 2021 hingen er nauwelijks eikels of beukennotjes aan de bomen waardoor met name bosmuizen geen wintervoorraad hebben kunnen aanleggen met als gevolg sterfte tijdens de winter, door de honger. Bosmuizen vormen een belangrijk deel van de prooien voor de kerkuil. Maar ook de veldmuis, als belangrijkste prooi in het menu van de kerkuil, beleefde een daljaar in 2022. Hierdoor was de kerkuil voor een groot deel afhankelijk van de overige muizen als spitmuizen. Maar daar moeten er dan wel heel veel van gevangen worden, voordat het vrouwtje kerkuil voldoende reserve heeft opgebouwd om eieren te kunnen leggen. Eén veldmuis komt wat gewicht betreft overeen met vier bosspitsmuizen. De kletsnat verlopen februarimaand met mogelijk ondergelopen veldmuizenholletjes zal ook van invloed zijn geweest op de veldmuizenstand. Ook het vaak winderige weer met in februari meerdere stormen heeft zeker niet bijgedragen aan het vangsucces op de nachtelijke foerageervluchten. Al met al heeft dat geresulteerd in het tot nu toe slechtste broedseizoen van de kerkuil in jaren.

Het broedselverloop kent een grillig patroon en wordt gestuurd door voedselaanbod en overleving.

Bezetting nestkasten

Mede door bovengenoemde reden kende het afgelopen broedseizoen 2022 een slechte bezetting. Een andere belangrijke reden was de nasleep van de kortstondige sneeuwrijke winterprik in februari 2021 met als gevolg een dramatisch verlies van broedvogels. Daar waar verliezen van broedvogels in voorgaande jaren al snel werden opgevuld door zwervende ongepaarde jonge vogels, zullen er ook onder deze groep veel slachtoffers zijn gevallen. Veel kasten bleven dan ook leeg het afgelopen jaar of er werd slecht één volwassen vogel aangetroffen. Tevens waren er meerdere kasten waar geen broedsel werd gestart ondanks aanwezigheid van een broedpaar. Het aantal gecontroleerde kasten met wel een broedsel was het laagste vanaf 2013.

Totaal werd er in slechts 28 nestkasten een broedsel begonnen; drie minder ten opzichte van 2021 en veroorzaakt door een slechte muizenstand en wintersterfte van de broedvogels in 2021.

*Ook op veel broedplaatsen waar wel broedvogels zijn aangetroffen werd geen broedsel gestart.
Foto: Johan Drop.*

Late start broedseizoen

Met een kwakkelende muizenpopulatie en signalen uit het veld was de verwachting dat het broedseizoen dit jaar laat op gang zou komen. Om verstoring van broedsels te voorkomen werd pas vanaf half juni begonnen met de nestkastcontroles. Maar ook toen werden nog veel broedsels aangetroffen met kleine jongen. Uit analyse van de leeftijden van de geringde jongen bleek dat het eerste ei werd gelegd in de eerste week van april; laat maar wel kenmerkend voor een broedseizoen met een gedecimeerde muizenpopulatie. Verdeeld over de twee laatste weken van april werd er door de helft van de broedparen gestart met een legsel. De laatste drie legsels werden gestart in de eerste week van juni. Van tweede legsels was dit jaar dan ook geen sprake.

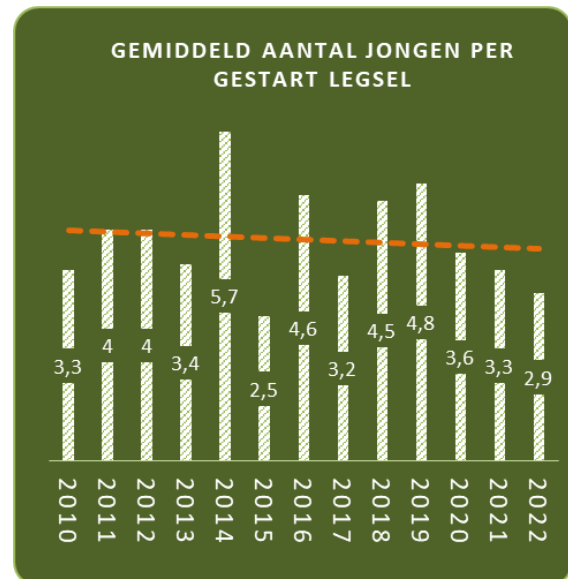
Broedselgrootte

Het aantal vangbare muizen in het voorjaar is niet alleen bepalend of en wanneer er een broedsel wordt begonnen, maar is tevens bepalend voor het aantal geproduceerde eieren. De kerkuil is bij uitstek een muizenspecialist die moeilijk kan overschakelen op andere prooi-soorten. De broedvogels moeten 4 à 5 muizen per nacht eten om in conditie te blijven. Ook de jongen, wanneer ze drie weken oud zijn, moeten zo'n 5 muizen per nacht per jong kunnen verorberen. Met de controles van de steenuil in de gedachten hadden we het niet anders verwacht..... veel lege kasten en als er wel een broedsel was, waren er in de meeste gevallen maar twee of drie jongen. Terwijl er in normale jaren vier tot zes jongen zijn. Er was slechts één kast met vijf jongen terwijl broedsels met zes of zeven jongen niet werden aangetroffen.

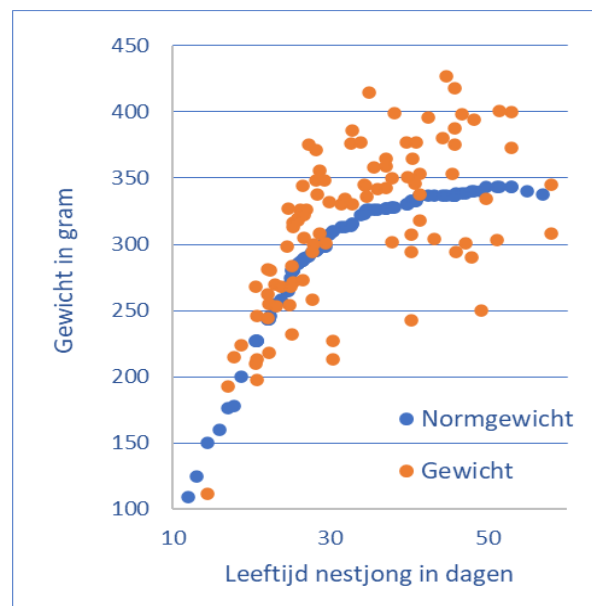
Conditie nestjongen

Naast het ringen van de nestjongen in de nestkasten van onze vereniging werden er door Johan Drop ook broedsels geringd voor IVN Almelo en SVG Geesteren. Totaal werden daarmee 92 nestjongen geringd. Zoals blijkt uit de grafiek met spreidingscurve van het gewogen gewicht en het normgewicht was de conditie van het merendeel van de jongen goed tot zelfs zeer goed.

Reacties en info: secretariaat@nvwgdegrutto.nl

Zoals bovenstaande grafiek laat zien zijn er gemiddeld net geen 3 jongen uitgevlogen per gestart legsel. Daarmee eindigt 2022 in de onderste regionen vanaf 2011. Tweede broedsels werden niet aangetroffen.

Dat ondanks een slechte voedselsituatie de conditie van het merendeel van de jongen goed was, heeft alles te maken met de broedstrategie van de kerkuil. Vanaf het eerste ei begint de kerkuil te broeden waardoor het leeftijdsverschil en de ontwikkeling van de uitgekomen jongen groot is. Het karige voedselaanbod wordt ingenomen door de oudste jongen waardoor jongere nestgenoten niet overleven.

Met weinig prooiaanvoer geldt de wet van de sterkste en overleeft slechts een klein aantal van de nestjongen.
